

АДАПТИВНИЙ ФІНАНСОВИЙ МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИБУТКОВОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

У статті розкрито передумовита вимоги до формування адаптивного фінансового механізму забезпечення прибутковістю підприємств. Обґрунтовано методологічні засади фінансового механізму забезпечення прибутковістю підприємств на новій парадигмі та висвітлено його базові елементи. Сформовано інструментарій вибору напрямків реалізації адаптивного фінансового механізму забезпечення прибутковістю підприємств. Запропоновано критерії оцінки ефективності дії фінансових важелів на фінансовий механізм підприємств та методи прогнозування і аналізу прибутку, ризиків.

Ключові слова: адаптивний фінансовий механізм, інструменти, важелі, прогнозування, підприємство, прибутковість, ризики, ефективність.

Постановка проблеми. В сучасних економічних умовах нестабільності ринкової економіки більшість промислових підприємств недостатньо адаптовані до цих умов, про що свідчить зростання кількості збиткових підприємств в базових галузях. Негативні тенденції розвитку підприємств свідчать про те, що діючий нині фінансовий механізм є недостатньо ефективним. Причини такого положення криються в перманентній дії внутрішніх і зовнішніх чинників, зниженні ділової активності та високому рівні ризиків. Головною умовою забезпечення прибутковості підприємств є здатність своєчасного передбачення і реагування на перші ознаки виникнення кризового стану. Для того, щоб виживати і розвиватися підприємствам необхідно використовувати інструменти адаптивного фінансового управління. Йде мова про необхідність адаптації підприємств до умов економічних трансформацій на основі формування адаптивного фінансового механізму забезпечення прибутковості спрямованого на реалізацію коротко - і довгострокових фінансових цілей. Формування адаптивного фінансового механізму обумовлює необхідність використання прийнятних для вітчизняних умов сучасних фінансових моделей, спеціальних методів та інструментів, які дозволяють ідентифікувати та нейтралізувати негативний вплив чинників ринкового середовища. Серед них провідна роль належить системі прогнозування прибутку з урахуванням ризиків та інфляції як інструменту обґрунтування перспектив розвитку підприємств. Ця система є основним поставальником інформації, необхідної для вибору напрямків реалізації фінансового механізму та розробки гнучкої фінансової політики підприємств.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження теоретичних та практичних аспектів функціонування фінансового механізму на макро- та мікрорівні стосовно різних напрямів і сфер діяльності відображені в працях вітчизняних і зарубіжних вчених І. Т. Балабанова, І. А. Бланка, В. В. Буряковського, О. Д. Василика, В. П. Іваницького, О. М. Ковалюка, Т. Д. Косової, М. І. Крупки, В. П. Москаленка, В. М. Опаріна, А. М. Поддєрьогіна, В. К. Сенчагова, В. М. Федосова, А. Д. Шеремета. Дослідження фінансових методів впливу на підприємство, державу і суспільство та методів фінансового управління провідних науковців скадає фундаментальні основи формування фінансового механізму підприємств. Механізм управління прибутковістю підприємств став об'єктом дослідження О. В. Хмелевського, різні аспекти забезпечення прибутковості підприємств розглядалися у працях: Р. Р. Антонюка, Л. М. Дзюбенко, Н. А. Яковишиної. Разом з цим, високо оцінюючи результати цих досліджень, слід констатувати, що проблеми формування адаптивного фінансового механізму забезпечення прибутковості підприємств досліджені недостатньо. Тому виникає необхідність подальшого поглиблення науково-методичних підходів до формування і функціонування фінансового механізму в управлінні прибутком підприємств.

Ступінь розробки фінансового механізму забезпечення прибутковості підприємств на сьогодні не відповідає вимогам сучасної практики здійснення господарської діяльності, залишається ряд невирішених теоретичних питань, що стосуються цього механізму. Таким чином, існує об'єктивна потреба в подальшому розвитку теоретико-методичних основ формування фінансового

механізму забезпечення прибутковості підприємств на підставі адаптивного підходу, що сприятиме підвищенню ефективності фінансового управління.

Мета статті – розкриття перспектив розвитку методологічних засад формування фінансового механізму прибутковістю підприємств в умовах невизначеності ринкового середовища.

Виклад основного матеріалу дослідження. Передумовами розробки нових підходів до формування фінансового механізму забезпечення прибутковості підприємств є:

- забезпечення відповідності фінансового механізму місії і стратегічним цілям управління прибутковістю підприємств в умовах невизначеності [4];

- необхідність проведення фінансової діагностики потенціалу прибутковості підприємств, заснованої на дослідженні чинників внутрішнього і зовнішнього середовища;

- потреба в розробці антикризової фінансової політики, що відображає інтереси різних груп учасників ринкових відносин;

- розробка стратегії управління прибутковістю підприємств та механізму її реалізації.

Дослідження змісту понять “фінансовий механізм”, “прибутковість” та “адаптація” [3,7] дозволило уточнити поняття фінансового механізму забезпечення прибутковості підприємств як комплексу скоординованих методів, інструментів і важелів, що забезпечують збалансованість фінансових відносин в сфері формування, розподілу і використання прибутку підприємств та пристосування до постійних змін середовища[5,6]. Адаптація в результаті зміни характеристики внутрішніх і зовнішніх властивостей об'єкту відбувається шляхом відповідної зміни структури і параметрів фінансового механізму з метою забезпечення прибутковості підприємства. Такий тип механізму є найбільш придатним в умовах невизначеності й імовірнісної природи параметрів процесів в економіко-соціальних системах. Від ступеня пристосування фінансового механізму до зміни умов залежить ефективність фінансового управління.

Специфічними особливостями фінансового механізму забезпечення прибутковості підприємств у ринкових умовах є зміни

нормативно-правового та інформаційного забезпечення; розширення змісту методів і фінансових важелів; спрямованість на створення сприятливих фінансово-економічних умов для досягнення фінансових цілей і рішень; врахування впливу негативних чинників середовища та фінансових ризиків[8]. В даному дослідженні основна увага зосереджена на важелях фінансового механізму за його складовими. Адаптивність фінансового механізму проявляється в тому, що система знаходиться в постійному русі, його елементи безперервно взаємодіють між собою, що призводить до зміни рівня розвитку елементів. Внутрішня структура кожного з елементів фінансового механізму постійно змінюється, тому вони ніколи не досягають рівноважного стану. Це означає, що тільки повне використання усіх інструментів на кожному з етапів розвитку дозволяє досягти стратегічні цілі та забезпечує синергетичний ефект. Синергетичну взаємодію елементів адаптивного фінансового механізму забезпечують: аналіз, планування, прогнозування, інформаційне забезпечення.

Адаптивний фінансовий механізм забезпечення прибутковості підприємств ґрунтується на наступних положеннях: визначення стратегічних орієнтирів саморозвитку, обмежень потенціалу сталого розвитку; координація забезпечуючих систем механізму; формування інтегрованої інформаційної системи; прогнозування показників сталого розвитку підприємства на основі його стратегічної вартості; узгодження інтересів різних груп учасників економічних відносин у сфері формування, розподілу і відтворення власного капіталу. Для формування ефективного фінансового механізму забезпечення прибутковості підприємства пропонується окрім фундаментальних базуватися на наступних принципах: інтегрованості – цілеспрямований вплив фінансового механізму на прибутковість підприємства забезпечується вертикальною і горизонтальною інтеграцією його елементів; ієрархічності – взаємозв'язок з фінансовими механізмами підприємства та держави; інвестиційної керованості – вибір і реалізація ефективних форм інвестування для забезпечення прибутковості підприємства; дивідендної керованості – оптимальний розподіл прибутку на споживання і капіталізацію; альтернативності розробки управлінських рішень – формування сценаріїв забезпечення прибутковості підприємства; враху-

вання впливу фінансового ризику – оцінка впливу ризику на фінансові показники діяльності підприємства[5]. Це методологічне доповнення має основне значення для розуміння сутності фінансового механізму забезпечення прибутковості підприємств в умовах невизначеності ринкової економіки.

Адаптивний фінансовий механізм забезпечення прибутковості підприємств розглядається через прояв його дії в сфері формування, розподілу і використання прибутку підприємств в умовах змін ринкового середовища. Базові елементи адаптивного механізму забезпечення прибутковості підприємства охоплюють методи, інструментарій і системи забезпечення. Узгодження інструментів і відповідних фінансових важелів фінансового механізму забезпечення прибутковості здійснюється в процесі розробки гнучкої фінансової політики підприємств.

Рис.1. Базові елементи адаптивного фінансового механізму забезпечення прибутковості підприємств

Джерело: розроблено авторами

Інструментарій адаптивного фінансового механізму забезпечення прибутковості підприємств об'єднує сукупність інструментів і важелів, які використовуються в процесі дії методів цього механізму.

Важелі цього механізму підприємств охоплюють: кредитну, податкову, інноваційну, інвестиційну та дивідендну політику. Основна увага зосереджена на фінансових важелях, які безпосередньо пов'язані з залученням і розміщенням фінансових ресурсів, а саме: оцінка прибутковості підприємства

Графічна інтерпретація взаємодії цих елементів для досягнення цілей і реалізації рішень у сфері забезпечення прибутковості підприємств наведена на рис. 1.

За функціональною ознакою фінансовий механізм має широкий діапазон дії – від прогнозування до контролю. В даному дослідженні зосереджена увага на методах аналізу і планування, оскільки вони є найбільш придатними для аналізу та оцінки впливу чинників на прибутковість підприємств та розробки гнучкої фінансової політики. Адаптація фінансового механізму забезпечення прибутковості підприємств до умов невизначеності здійснюється шляхом застосування методів фінансового планування і регулювання. Планування спрямоване на формування оптимальної програми траєкторії розвитку економіко-соціальної системи на конкретний період часу.

на основі CVP-аналізу, оцінка впливу прибутку на ефективність, оцінка впливу фінансового ризику на результати діяльності підприємства. Для реалізації фінансового механізму забезпечення прибутковості підприємства використовуються інструменти аналізу і прогнозування показників прибутковості та їх коригування на підставі змін зовнішнього і внутрішнього середовища[2].

Основу фінансового механізму становлять системи забезпечення: нормативно-

правове, інформаційне, фінансове забезпечення.

Інформаційна система адаптивного фінансового механізму забезпечення прибутковості підприємства ширша за обсягом інформації, чим інформаційне забезпечення фінансового механізму підприємств в традиційному його розумінні. Вона об'єднує три групи джерел інформації. Перша – показники сформовані на основі внутрішньої інформації. Джерелом внутрішньої інформації є бухгалтерська, фінансова і податкова звітність, що містить основні фінансово-економічні показники діяльності підприємства.

Показники внутрішньої звітності (друга група) доповнюють фінансові показники і представляють інформаційну базу для прийняття оперативних рішень в сфері формування, використання і прогнозування прибутку підприємства. Їх перевага перед фінансовими показниками в тому, що вони відображають не лише вартісне значення, але і деталізують натуральні величини, а отже, і тенденції зміни цін на сировину та готову продукцію. Ці показники можливо структурувати в будь-якому напрямку за різними ознаками: за видами діяльності підприємства, ресурсів (матеріальними, трудовими, фінансовими), продукції (послуг); центрами відповідальності, витрат, доходів, прибутку.

Третя група об'єднує інформацію із зовнішніх джерел. Вона використовується для аналізу і прогнозування умов зовнішнього середовища і показників прибутковості підприємства. До третьої групи належать також показники, що характеризують кон'юнктуру ринку, які дозволяють приймати рішення в сфері формування цінової, кредитної та інвестиційної політики, портфеля довгострокових замовлень.

Важливою є облікова політика. Принципове значення в обґрунтуванні облікової політики мають методи оцінки активів, довгострокових фінансових інвестицій, списання матеріальних ресурсів на собівартість виготовленої продукції, розподілу накладних постійних витрат на продукцію, нарахування амортизації [1].

Для формування якісної інформаційної бази фінансового механізму забезпечення прибутковості підприємства необхідні:

- ефективна облікова політика, заснована на базових принципах обліку і звітності;

- науково-обґрунтовані методичні рекомендації по визнанню доходів і витрат відповідно до вимог стандартів (національних і міжнародних);

- ефективно організований аналітичний бухгалтерський облік, що дозволяє отримувати необхідну аналітичну інформацію не тільки після закінчення звітного періоду, але і впродовж його оперативним порядком;

- система управлінського обліку, покликаною забезпечити інформацією прийняття поточних і стратегічних рішень щодо забезпечення прибутковості.

Фінансовий механізм забезпечення прибутковості підприємств спрямований на створення сприятливих фінансово-економічних умов для реалізації коротко- і довгострокових фінансових цілей і перспективних рішень щодо забезпечення прибутковості підприємства. Чітке формулювання головної мети, для досягнення якої використовується фінансовий механізм, дозволить забезпечити узгоджене, цілеспрямоване, взаємодоповнює функціонування всіх його складових. Виходячи з поставленої мети, головною та першочерговою вимогою до функціонування механізму забезпечення прибутковості підприємств є гарантування одержання прибутку. Цей механізм відрізняється від існуючих наступними ознаками:

- спрямованість на розробку гнучкої фінансової політики;

- можливість координації методів, інструментів і важелів на досягнення відповідної мети;

- реалізація принципів різноманітності та врахування фінансового ризику;

- пристосування до постійних змін ринкового середовища.

Сформований концептуальний підхід до побудови адаптивного фінансового механізму забезпечення прибутковості підприємств є основою розробки інструментів і обґрунтування напрямів реалізації цього механізму. Впровадження адаптивного фінансового механізму забезпечення прибутковості підприємств у відповідності з запропонованим концептуальним підходом дозволить підвищити ефективність фінансового управління в умовах змін ринкового середовища.

Адаптація фінансового механізму забезпечення прибутковості підприємств до ринкових умов потребує здійснення попереднього аналізу ефективності цього механізму

му, насамперед, аналізу ефективності дії фінансових важелів [2]. Такий аналіз можна представити у наступній послідовності: 1) податкова політика – оцінюється шляхом порівняння її альтернативних варіантів на основі показників оподаткування доходів, витрат і прибутку та пільгового оподаткування; 2) інноваційна політика – передбачає середньозважену оцінку відносних показників, що відображають стан до і після інноваційних перетворень; 3) інвестиційна політика – здійснюється через інтегральну оцінку ефективності капітальних і фінансових вкладень; 4) кредитна політика – передбачає оцінку ефективності інвестицій в дебіторську заборгованість та змін її вартості; 5) дивідендна політика – оцінюється на основі показників прибутковості акцій і дивідендного доходу.

Критеріями ефективності фінансового механізму забезпечення прибутковості підприємства є: ефективність його елементів (нормативного, правового, інформаційного, фінансового забезпечення) та ефективність дії фінансових важелів (інвестиційної, інноваційної, дивідендної, податкової, кредитної політики). Ефективність фінансових важелів цього механізму оцінюється наступними методами: середньо геометричної (інвестиційна політика), експертної та середньоарифметичної оцінки (інноваційна політика), аналізу (податкова і кредитна політики).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Адаптивний фінансовий механізм забезпечення прибутковості підприємств запропоновано розглядати через прояв його дії в сфері формування, розподілу і використання прибутку підприємств в умовах змін ринкового середовища. Методологічним базисом цього механізму є принципи інтегрованості, ієрархічності, інвестиційної та дивідендної керованості, альтернативності управлінських рішень, врахування впливу фінансового ризику.

Адаптація фінансового механізму прибутковості підприємств до змінних умов ринкової економіки забезпечується шляхом використання методів прогнозування та аналізу ризиків. Розроблені в роботі положення і рекомендації є основою обґрунтування заходів щодо забезпечення ефективності адаптивного фінансового механізму прибутковості підприємств: розробка гнучкої політики формування і розподілу прибутку підприємств, впровадження підходу до прогнозу-

вання прибутку з урахуванням майбутньої вартості витрат від ризику, побудова системи моніторингу показників прибутку, підвищення дієвості системи податкового планування.

Література

1. Антонюк Р.Р. Структура організаційно-економічного механізму забезпечення прибутковості сільськогосподарських підприємств / Р.Р. Антонюк // Економічний простір. – 2008. – № 20/2. – С.176-182.
2. Афанасьєв Є.В. Моделювання фінансового ризику багатоцільних рішень в управлінні прибутковістю промислового підприємства / Є.В. Афанасьєв // Фінанси України. – 2006. – № 3. – С. 46-55.
3. Васечко Л. Співвідношення понять «фінансовий механізм», «механізм фінансування», «фінансове забезпечення» та «фінансове регулювання» // ВІСНИК ЛЬВІВ. УНТУ. - Серія екон. - 2009. - Вип. 41. - С.103-107.
4. Дзюбенко Л.М. Організаційно-економічні передумови формування прибутковості підприємства / Л.М. Дзюбенко // Формування ринкової економіки: зб. наук. праць. – К.: КНЕУ, 2006. – Вип. 16. – С. 142-150.
5. Костирко Л. А. Фінансовий механізм забезпечення прибутковості підприємств: проблеми, інструменти, перспективи: Монографія / Л.А. Костирко, Е.В. Чернодубова. – Луганськ: Вид-во «Ноулідж», 2013. – 180 с.
6. Костирко Л. А. Фінансовий механізм сталого розвитку підприємств: стратегічні орієнтири, системи забезпечення, адаптація: моногр. / Л. А. Костирко. — Луганськ: Вид-во «Ноулідж», 2012. — 474 с.
7. Слободяник Ю.Б. Фінансовий механізм функціонування підприємств пасажирського автотранспорту в сучасних умовах. – Монографія. –Суми: УАБС НБУ, 2007. – 158 с.
8. Хмелевський О.В. Концептуальні засади побудови механізму управління прибутковістю промислового підприємства / О.В. Хмелевський // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2007. – № 1. – С. 124-129.

References

1. Antonyuk R.R. Struktura orhanizatsiyno-ekonomichnoho mekhanizmu zabezpechennya prybutkovosti sil's'kohospodars'kykh pidpryyemstv / R.R. Antonyuk // Ekono-michnyy prostir. – 2008. – № 20/2. – S.176-182.
2. Afanas'yev YE.V. Modelyuvannya finansovoho ryzyku bahatotsil'nykh rishen' v upravlinni prybutkovisty promysloвого pidpryyemstva / YE.V. Afanas'yev // Finansy Ukrainy. – 2006. – № 3. – S. 46-55.
3. Vasechko L. Spivvidnoshennya ponyat' «finansovyy mekhanizm», «mekhanizm finansuvannya», «finansove zabezpechennya» ta «finansove rk'hulyuvannya» // VISNYK L'VIV. UN-TU. - Seriya ekon. - 2009. - Vyp. 41. - S.103-107.
4. Dzyubenko L.M. Orhanizatsiyno-ekonomichni peredumovy formuvannya prybutkovosti pidpryyemstva / L.M. Dzyubenko // Formuvannya rynkovoyi ekonomiky: zb. nauk. prats'. – K.: KNEU, 2006. – Vyp. 16. – S. 142-150.
5. Kostyrko L. A. Finansovyy mekhanizm zabezpechennya prybutkovosti pidpryyemstv: problemy, instrumenty, perspek-tyvy: Monohrafiya / L.A. Kostyrko, E.V. Chernodubova. – Luhans'k: Vyd-vo «Nou-lidzh», 2013. – 180 s.
6. Kostyrko L. A. Finansovyy mekhanizm staloho rozvytku pidpryyemstv: stratehichni oriyentyry, systemy zabezpechennya, adaptatsiya: monohr. / L. A. Kostyrko. — Luhans'k: Vyd-vo «Noulidzh», 2012. — 474 s.
7. Slobodyanyk YU.B. Finansovyy mekhanizm funktsionuvannya pidpryyemstv pasazhyrs'koho avtotransportu v suchasnykh umovakh. – Monohrafiya. –Sumy: UABS NBU, 2007. – 158 s.
8. Khmelevs'kyy O.V. Kontseptua-l'ni zasady pobudovy mekhanizmu upravlinnya prybutkovisty promysloвого pidpryyemstva / O.V. Khmelevs'kyy // Visnyk Khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu. Ekonomichni nauky. – 2007. – № 1. – S. 124-129.

Костырко Л.А. Чернодубова Е. В

Адаптивный финансовый механизм обеспечение прибыльности предприятия

В статье раскрыты предпосылки и требования к формированию адаптивного финансового механизма обеспечения прибыльности предприятий. Обоснованы методологические основы финансового механизма обеспечения прибыльности предприятий на новой парадигме и освещены его базовые элементы. Сформирован инструментарий выбора направлений реализации адаптивного финансового механизма обеспечения прибыльности предприятий. Предложены критерии оценки эффективности действия финансовых рычагов на финансовый механизм предприятий и методы прогнозирования и анализа прибыли, рисков.

Ключевые слова: адаптивный финансовый механизм, инструменты, рычаги, прогнозирования, предприятие, доходность, риски, эффективность.

Kostyrko L., Chernodubova E.

Adaptive mechanism to ensure the financial profitability of the enterprise

The article describes the prerequisites and requirements for the formation of an adaptive mechanism to provide financial profitability. Methodological principles of financial mechanisms to ensure profitability in the new paradigm and highlights its basic elements. Formed tools adaptive selection areas of the financial mechanism to ensure the profitability of enterprises. Criteria for evaluating the effectiveness of the financial instruments on the financial mechanism of enterprises and methods of analysis and forecasting profit risks.

Keywords: adaptive financial mechanism, tools, instruments, forecasting, enterprise profitability, risk, efficiency.

Рецензент: Терещенко О. О. – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри «Корпоративні фінанси і контролінг» Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана, Київ, Україна.

Reviewer: Tereschenko O. – Professor, Ph.D. of Economics, Professor, Head of Corporate Finance and Controlling Department Kyiv National Economic University, Kyiv, Ukraine.

e-mail: info@kneu.ukr.net

Стаття подана
29.11.2014 р.

